

Porezna reforma 2017. do 2019. i pitanje poreznog rasterećenja društva

Tijekom ljeta 2019. pisao sam o problematičnim tvrdnjama Vlade da je hrvatsko društvo (građani i poduzetnici) porezno rasterećeno tijekom 2017. i 2018. za ukupno cca 3,5 mlrd Kuna. Odnosno za 6,3 mlrd Kuna uključujući 2019. godinu.

Kako je udio poreznih prihoda države u BDP-u od 2015. do 2018. (a učinci porezne reforme kreću od 1. siječnja 2017.) uporno vrlo stabilan i kreće se na razini od cca 20%, proizlazi da porezne reforme nije bilo, odnosno barem nije bilo one reforme koja donosi porezno rasterećenje.

Kako bi se izbjegle nejasnoće u prethodnim pokazateljima i kako bi se građanima jednostavnije objasnilo te pokazatelje, potrebno je istaći da se radi o prosječnom poreznom opterećenju svakog građanina i poduzetnika. To znači da su smanjenjem nominalnih poreznih stopa zaista neki ostvarili porezno rasterećenje, ali ne svi – nekima se porezni teret i povećao, ali je prosječno ostao na 20%.

Na svaku zarađenu kunu hrvatskog građanina ili poduzetnika u razdoblju od 2015. do 2018. plaćeno je cca 20% poreza, odnosno oko 20 lipa, a očekivali bismo se da će taj iznos od 2017. na dalje padati. To se nije dogodilo

Što se dogodilo s proklamiranim poreznim rasterećenjem od 2,8 mlrd Kuna za 2019. znat će se tek kad Ministarstvo financija objavi izvještaj o izvršenju državnog proračuna za 2019. godinu, što se vjerojatno neće dogoditi prije svibnja 2020. godine.

Na temelju malobrojnih komentara na članak koji sam objavio u srpnju 2019. izdvojio bih jedan koji oponira mojoj tvrdnji da nema poreznog rasterećenja. Taj komentar, neizmijenjen, glasi:

„... Prije 4 godine bilo je 300.000 nezaposlenih a sada je 113.000. Ti ljudi nisu bili gladni već su radili na crno. Danas imamo 1.67 milijuna zaposlenih a bilo ih je 1.42 milijuna....Samo njihovi porezi su veći od 2 milijarde kuna (plus što plate 20% od svake plaće kroz pdv, dakle daljnjih 4 mlrd kuna). Taman oko 6 mlrd koje su rasterećene, što uz rast bdp-a od 3-4 posto donosi rast poreznih prihoda od toliko (i zadržavanje ukupnih udjela poreza u bdp-u na istih 20%).“

Na prvu, bez obzira na neumoljivost gornjih pokazatelja, čini se komentar uvjerljivim. Međutim, taj komentar ipak nije točan. Ja nigdje nisam sporio da je povećanjem broja zaposlenih došlo do povećanja poreznih prihoda. Logično je da se povećanjem BDP-a, povećava broj zaposlenih, pa tako i prihodi države od poreza na plaće kao i dobit poduzetnika i potrošnja, pa onda tako i prihodi od poreza na dobit i PDV-a. Sve to utječe na povećanje državnih prihoda od poreza što se jasno vidi iz gore prikazane male tablice. Tako su porezni prihodi u 2017. u odnosu na 2016. rasli za 3,5 mlrd. Kuna, a u 2018. u odnosu na 2017. za 2,8 mlrd. Kuna. Ja samo tvrdim da je relativno porezno opterećenje na svaku zarađenu Kunu u razdoblju od 2015. do 2018. ostalo isto, a trebalo bi padati kad se radi o poreznom rasterećenju.

Drugi dio komentara koji se odnosi na tvrdnju da sad manje ljudi sudjeluje u sivoj ekonomiji, a više ih je zaposleno pa se tako više troši i ubire dodatnih 4 mlrd Kuna PDV-a ne stoji jer su zarade zarađene u sivoj ekonomiji isto tako završavale u potrošnji tako da je malo vjerojatno da su ilegalne ili sive zarade pretočene u legalne doprinijele većoj potrošnji, pa onda tako i većem ubiranju PDV-a.

Svakodnevni čitatelj će reći – ali smanjenje su porezne stope – pa gotovo je očito da je smanjenje poreznih stopa moralo dovesti do poreznog rasterećenja. Kao i uvijek, i tu postoji kvaka.

Istina, porezne stope su od početka 2017. smanjenje, ali da bi se pravilno izračunalo iznos poreznog rasterećenja potrebno je uzeti u obzir činjenicu da su od 1. siječnja 2017. ukinute sve olakšice u sustavu poreza na dohodak i dobit.

Tako su olakšice u sustavu poreza na dobit za razdoblje 2012. i 2016. ukupno iznosile 5,0 mlrd Kuna, odnosno prosječno 1,0 mlrd Kuna godišnje, dok je godišnje smanjenje prihoda države od poreza na dobit u 2017. iznosilo 370 mil. Kuna (izvor: Prezentacija porezne reforma Ministarstva financija od listopada 2019.). Prema tome, proračun države će od ukidanja olakšica u sustavu poreza na dobit u trogodišnjem razdoblju od 2017. do zaključno 2019. godine zaraditi 3,0 mlrd Kuna dok će gubitak prihoda u istom razdoblju iznositi $370 \times 3 = 1,10$ mlrd Kuna. Dakle, gospodarstvo je u trogodišnjem razdoblju 2017. do 2019. nije bilo rasterećeno, već dodatno opterećeno za 630 milijuna Kuna godišnje.

Dodatno smanjenje stope poreza na dobit na 12% i na one poduzetnike koji imaju godišnje prihode do 7,5 mil. Kuna donosi dodatno smanjenje poreznih prihoda države od 200 mil. Kuna od 2020. na dalje, što ne znači puno kad se gledaju ukupni efekti ukidanja olakšica u sustavu oporezivanja dobiti. Naime, ukupno smanjenje prihoda od poreza na dobit sad iznosi $370 + 200 = 570$ mil. Kuna, tako da će ukupno godišnje porezno opterećenje u sustavu poreza na dobit u 2020. na dalje u odnosu na razdoblje prije 2017. sad iznositi 430 mil. Kuna.

Naglašeni podatak sa stranice 8 Prezentacije Ministarstva da će od 2020. čak 93% obveznika poreza na dobit plaćati porez na dobit po stopi od 12% nema značenja dok se ne odgovori na pitanje koliko poreza na dobit godišnje plaća tih 93% obveznika poreza na dobit, a koliko preostalih 7%. U tih 7% nalaze se sva velika, srednja i većina malih poduzeća u Hrvatskoj, sve banke, sva osiguravajuća društva, svi telekomi itd.

Mi danas ne znamo kakav je bio odnos promjene poreznih stopa i ukidanja olakšica u sustavu oporezivanja dohotka, pa pozivam Vladu da objavi te podatke. Isto se odnosi na promjene u svim drugim poreznim oblicima, od PDV-a na dalje.

Iz gore navedenog primjera koji se odnosi na reformu poreza na dobit jasno se vidi da se učinci porezne reforme u smislu prosječnog poreznog opterećenja ne mogu izračunati gledajući samo nominalno smanjenje poreznih stopa.

Porez na kavu i bezalkoholna pića

Pogledajmo sad posebne poreze, u konkretnom slučaju poseban porez na kavu i bezalkoholna pića.

Poseban porez na bezalkoholna pića uveden je kako bi potrošači, prvenstveno mlade osobe, barem u nekoj mjeri smanjile pretilost. Međutim, hoće li ta mjera zaista dovesti do željenog efekta ili je uvedena kako bi se dodatnim prikupljenim porezima smanjile 'rupe' u zdravstvu ili u drugim segmentima proračuna?

Iz osobnog iskustva znam da mi se rijetko dogodilo da naručim neko 'slatko' bezalkoholno piće radi utaženja žeđi. Prvenstveno se takva pića kupuju jer su 'fina'. Uvođenjem ovog poreza, čiji će efekti biti suspektni jer će novi nameti dovesti do smanjenja prodaje, ali i smanjenja ukupnog poreza koji se prikuplja, pa je pitanje hoće li neto efekt tog poreza za proračun biti pozitivan ili negativan.

Ako se htjelo postići da potrošači troše manje zašećerenih bezalkoholnih pića, je li itko razmišljao hoće li se kupci, nakon uvođenja ovog poreza, okrenuti brendovima koji su jeftiniji (i vjerojatno niže kvalitete) i hoće li se okrenuti drugim zamjenskim slatkim proizvodima – sladoledu, keksima i čokoladi. Ili će se znatno povećati kupnja tih proizvoda u susjednim zemljama.

Ako je već Vlada htjela smanjiti potrošnju tih pića i tako povećati zdravlje stanovništva, onda je vjerojatno trebala uvesti porez na svu zaslađenu hranu, a ne tako uskom poreznom bazom diskriminirati proizvođače bezalkoholnih pića na način da se posebnim porezom na bezalkoholna pića favoriziraju proizvođači druge zaslađene hrane.

Nema dokaza da povećanje poreza dovodi do smanjenja potrošnje. Najbolji pokazatelj za to su duhanski proizvodi čija prodaja stalno raste unatoč drastičnom povećanju cijena zbog uvođenja novih i novih poreznih nameta.

To određivanje poreza na pamet, vođeno je prije svega namjerom povećanja prihoda proračuna, a puno manje brigom za zdravlje.

Nema izravnih dokaza da smanjena konzumacija zaslađenih pića dovodi do pretilosti. Zaslađena pića – Coca cola, Cocta, Nara, sok od jabuke ili marelice – postojali su i prije 50 godina, pa pretilosti nije bilo. Gotovo je jasno da do pretilosti dolazi ne zbog konzumacije zaslađene i općenito nezdrave hrane (npr. čips), već zbog drastično promijenjenog načina života.

Danas ljudi, sve generacije, žive sasvim drukčijim životom, u svijetu tehnologije koja ne traži kretanje jer vam je sve dostupno na pladnju iz fotelje. Više se ne ide niti po novine, sve je dostupno na tabletu ili smartphone-u.

Danas klinici sjede sa svojim smartphone-om u ruci i beskrajno vrijeme provode ne dižući pogled s njega pijući zaslađena pića i žvačući čips, čokoladu ili kekse. Nekretanje je razlog pretilosti, a ne zašećerena bezalkoholna pića.

Danska koja je uvela zakon protiv debljine 2011. ukinula ga je već 2012. (a porez na šećer u bezalkoholnim pićima 2014.) tvrdeći da porez nije promijenio prehrambene navike Danaca. Danski ministar poljoprivrede utvrdio je tada: „Već dugo nismo imali zakon koji je tako kritiziran kao Zakon protiv debljine. Moramo pokušati poboljšati javno zdravlje drugim mjerama.“

Njemačka je odbila uvesti porez na bezalkoholna pića tvrdeći da nema dokaza da bi taj porez doprinio smanjenju pretilosti građana.

Vlada je vjerojatno trebala porezno stimulirati fizičko kretanje i tjelovježbu ljudi, naročito mladih, ukinuti poreze na bicikle, poreze na teretane.

A mogla je i porezne prihode koje će ubrati od poreza na zaslađena bezalkoholna pića koristiti za smanjenje poreza na 'zdrave' namirnice tako potičući njihovu potrošnju.

Sve gore navedeno komplicira jako porezni sustav i gubi iz vida osnovnu funkciju poreza – financiranje javnih usluga koje država pruža građanima.

Uvijek sam bio protiv uvođenja poreza kako bi se arbitriralu u društvu – od progresivnih poreza do sad poreza na zaslađena bezalkoholna pića. Takvim porezima zamućuje se ekonomija s posve nepoznatim učincima poreza, često suprotnim ciljevima zbog kojih su uvedeni. Ali mi, svaka naša vlada, jedva čekamo da svako malo oglasimo reformu – ovu sadašnju rastegli smo (još neviđeno) na četiri godine, taman da se ova Vlada pred parlamentarne izbore pohvali (nepostojećim) poreznim rasterećenjem.